

Za Andrejom Červeňákom (Hodili do neho kameňom, aby k nám stále prichádzal s chlebom)

Jozef Sipko, Filozofická fakulta PU, sipkojoz@unipo.sk

11. februára 2012 odišiel z našich radov prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc., vysokoškolský pedagóg, literárny vedec, člen Spolku slovenských spisovateľov, nositeľ viacerých významných ocenení, autor mnohých monografií a editor literárno-vedných zborníkov, jeden z vedúcich predstaviteľov Asociácie rusistov Slovenska, významný predstaviteľ medzinárodnej rusistiky posledných desaťročí...

V úvodnom výpočte jeho pozemských aktivít by sme pokračovali dlho. Tie svedčia v prvom rade o veľmi bohatom **čínorodom duchu** jedného neobyčajného človeka. Hlboko **ľudský rozmer** jeho osobnosti možno prezentovať najmä cez jednotlivé osobné dojmy a pocity, ktoré v mnohých z nás po jeho odchode zostali.

Prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc. sa narodil 22. mája 1932 v Šarišskom Štiavniku. Maturoval v r. 1952 na grécko-katolíckom (ruskom) gymnáziu v Prešove. Vysokoškolské vzdelanie získal na FF UK v Bratislave v odbore ruský jazyk – slovenský jazyk. V roku 1957 nastúpil na Katedru rusistiky Prešovskej Pedagogickej fakulty, neskôr po založení FF v Prešove prestúpil na jej rusistické akademické pracovisko. V roku 1970 bol prepustený zo školských služieb za „antiruské a antisocialistické postoje v roku 1968“. V uvedených „krízových rokoch“ bol prodekanom FF UPJŠ. Opätovne na vysokú školu (Pedagogickú fakultu v Nitre, neskôr na FF UKF v Nitre) nastúpil po siedmich rokoch, v r. 1977, kde pôsobil do konca svojho života.

Je autorom 24 samostatných vedeckých publikácií, editorom a spoluautorom 48 zborníkov z oblasti literárnovednej rusistiky, slovakistiky, komparatistiky a poetiky, viac ako 500 štúdií v domácich a zahraničných časopisoch a zborníkoch, editorom a vedeckým redaktorom Almanach Nitra.

Svoju vedeckú dráhu začínal ako komparatista monografiou *Vajanský a Turgenev* (1968). Neskôr sa čoraz viac presadzoval ako estetický antropológ v monografii *Človek v literatúre, Dostojevskij* (1986), čiastočne ako prekladateľ v monografii *Literárno-teoretické reflexie* (2003) a slovakista v knihe *Desať... Dvadsať... Tridsať statí o slovenskej literatúre* (2007). Také sú približne tematické okruhy jeho vedecko-výskumnej činnosti. Vykryštalizoval sa v procese aktivít, ktoré materializoval vo výskumnej a editorskej práci (v cykloch zborníkov *Acta literária rosica, Ruská moderna, Biele miesta, Almanach Nitra* a v 24 zborníkoch pod názvom *Život a dielo* o súčasných autoroch). Spoločným menovateľom týchto zborníkov je esteticko-antropologická koncepcia bádania, ktorá umenie a literatúru chápe ako esteticko-antropologickú a duchovnú aktivitu človeka (autora) o človekovi a pre človeka (receptienta umenia). Táto koncepcia rešpektuje všetky koncepcie literatúry – od hermeneutiky cez biografické, filologické, estetické, etické atď. koncepcie až po súčasnú fenomenológiu, dekonštruktivizmus, naratológiu atď. Esteticko-antropologická ontológia a gnozeológia, axiológia a recepcia, ktoré vznikli z poznávania Dostojevského tvorby, boli prezentované v monografiách *Človek v literatúre* (1986), *Tajomstvo Dostojevského* (1991), *Dostojevského sny* (1990) a tvoria metodologicko základ celej jeho editorskej, vedecko-výskumnej a literárno-kritickej aktivity. Taký charakter majú aj jeho knižné publikácie *Človek a text* (2001), *Človek v Texte* (2002), *Reflexie esteticko-antropologické* (2008), a ďalšie. O prínose jeho vedeckej koncepcie svedčí aj zborník prác okolo 40 slovenských, českých a ruských autorov pod názvom *Esteticko-antropologická koncepcia literatúry a Andrej Červeňák* (2008).

Prof. A. Červeňák sa zaradil k popredným európskym filológom našej doby. Jeho doterajšiu mnohostrannú filologickú činnosť ocenil v r. 2000 prezident Slovenskej republiky udelením Radu Ľudovíta Štúra a v r. 2002 prezident Ruskej federácie udelením Medaily A.S. Puškina.

Spoločenskú rehabilitáciu prof. A. Červeňáka ukončil v r. 2008 predseda vlády Slovenskej republiky R. Fico udelením „Pamätného listu pánovi Andrejovi Červeňákovi ako prejav vďaky za občianske a vlastenecké postoje, intelektuálne výkony, za obhajobu hodnôt demokracie a slobody Prebudenej spoločnosti r. 1968“.

Prof. A. Červeňák má bezprostredný vzťah k FF PU v Prešove, kde začínal svoju vedecko-pedagogickú dráhu. Iba nepriazeň osudu spôsobila, že musel z prešovského akademického prostredia odísť. Počas celej doterajšej činnosti bol stále vo veľmi úzkych kontaktoch s našimi filologickými pracovníkmi, pomáhal v príprave vedeckých kádrov, vystupoval na vedeckých podujatiach, prednášal pre našich tvorivých pracovníkov a študentov a možno doslova povedať, že prof. Andrej Červeňák je aj významný prešovský filológ.

Tešili sme sa na spoločné stretnutie s ním v máji 2012, ktoré bolo plánované k jeho 80. narodeninám. Správa o jeho smrti, ktorá sa rozšírila 11. februára 2012, bola naozaj nečakaná. Veď za tie desaťročia na mnohých spoločných podujatiach sme si ho zapamätali ako **duchom stále mladého človeka**, ktorý pri každej príležitosti vyslovoval prítiažlivé idey a stále prichádzal s **novými plánmi**. Plánoval ešte aj v posledný deň svojej pozemskej púte!

Naša generácia študentov rusistov si Andreja Červeňáka zapamätala počas jeho pôsobenia na FF v Prešove v 60. rokoch minulého storočia. Prišiel medzi nás vtedy mladý docent ruskej literatúry, v dobrej nálade, usmiaty a dal nám prečítať poviedku N.V. Gogol'a *Plášť* (*Šinel*). My sme ju po obsahovej stránke zvládli, vedeli sme ju interpretovať a zo strany nášho nového učiteľa zaznela otázka:

Čo chcel Gogol týmto príbehom povedať, keď zobrazil človeka, ktorému ukradnú plášť a on na to zomiera?

Keď sa s tou otázkou obrátil na mňa, tak som odpovedal, že Gogol vlastne humoristicky vykreslil jeden nevydarený ľudský osud. Nasledovala replika a otázka nášho učiteľa Andreja Červeňáka:

Kollega, *vy dumajete, što eto tolko jumor?*

Táto veta ostala vo mne po celý život. Jednak som vôbec nečakal, že môžem byť ako prvák *docentovi a prodekanovi FF kolegom* a súčasne vďaka jeho seminárom a prednáškam som začal prijímať diela ruskej literatúry ináč, ako sme ich mali dovtedy zaklišované. Tu sa kdesi začalo presadzovať ono dnes už známe **červeňákovské antropologicko-estetické** videnie literatúry, ktoré vo veľmi bohatej tvorivej činnosti Andrej Červeňák rozvíjal do konca svojich dní. Tento môj prvý študentský a zároveň ľudský kontakt s prof. A. Červeňákom sa zakódoval do oného oslovenia „**Kolega**“, ktoré obsahovalo oveľa viac ako bežnú zdvorilostnú frázu. Pre Andreja Červeňáka toto slovo bolo hádam obradovým výrazom, ktorý mal hlboko ľudský význam. Cítili sme, a nič sa na tom nezmenilo ani dnes, že sme jeho **študenti, kolegovia, priatelia, blízki ľudia**, a to súčasne, lebo on to tak chcel a tak to vyhovovalo jeho duchu.

V jesenných mesiacoch r. 1968 po celom vtedajšom Československu prebiehali mnohé protestné mítingy proti vojenskej okupácii, naša generácia išla do ulíc, veľké šance neboli, viacerí z našich rovesníkov zahynuli, boli prenasledovaní alebo emigrovali. Ako som už uviedol, jedným z **prodekanov** na FF v Prešove bol vtedy doc. A. Červeňák. V priestoroch našej fakulty na Grešovej 3 v posluchárni č. 18 sme počúvali jeho vystúpenia, keď všetci študenti niekoľko dní štrajkovali:

Čím viac do svojich činov vkladáte emócie, tým viac sa my musíme opierať o rozum...

A prišlo **normalizačné** účtovanie. Oblúbený učiteľ, už vtedy známy literárny vedec a akademický funkcionár bol medzi tými, ktorých vtedajšia inkvizícia nemilosrdne odstránila. V neskorších rokoch sám Andrej Červeňák o týchto smutných časoch nehovoril. Ale viem,

že mu oblažila dušu **petičná listina** s podpismi niekoľkých desiatok jeho prešovských študentov rusistov, ktorí sa za neho smelo postavili. Vtedy mu to zrejme nepomohlo, ale z historickej perspektívy nasledujúcich rokov už po r. 1989 tento dokument patril medzi jeho výrazné ľudské aktíva.

V Prešove do Andreja Červeňáka hodili kameňom, on sa k nám stále vracal s chlebom! Prichádzal k nám prednášať, aktívne vystupoval ako člen obhajobných doktorandských, habilitačných a inauguračných komisií, bol našim oponentom, no predovšetkým vždy bol naozajstným **kolegom a priateľom** s originálnym, neopakovateľným, zainteresovaným a vždy **žičlivým** vystupovaním.

Za Adrejom Červeňákom je mi smutno, **veľmi smutno**. Tak sa mi žiadalo osláviť s ním jeho 80-ku, spolu s ním si zanôtiť jednu z jeho obľúbených: *Trebišov to valal*. Súčasne si však uvedomujem, že smútkom ho zadržujeme pri Zemi, na ktorej svoje poslanie bohato naplnil. Duch Andreja Červeňáka teraz potrebuje už iné priestory, v ktorých zacíti naozajstný rozlet. Nech sa naše presvedčenie o tom, že aj tam bude úspešný, premení na naše úprimné želanie *šťastlivovo polota*.

Pozemsky prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc. odišiel do histórie slovenskej a medzinárodnej rusistiky, literárnej vedy, literatúry i slovenského akademického života. Na tejto úrovni mu vzdávame **hlbokú ľudskú úctu**, pre ktorú sa iste nájdú zodpovedajúce formy. V ponorení sa do mimočasového bytia mu môžeme poďakovať našim duchovným postojom, tichým a úprimným rozjímaním, v ktorom nebude chýbať ani želanie od jeho stálych **študentov, kolegov a priateľov** v duchu jeho veľkého celoživotného „partnera“ F.M. Dostojevského:

Andrej! Šťastlivovo putesťstviya na volnach krasoty, kotoraja spasajet mir!

Jozef Sipko, študent, kolega, priateľ